

НАВЧАЛЬНІ ВИДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ АВСТРАЛІЇ У ФОНДІ ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Демида Євгенія Федорівна

молодший науковий співробітник

відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, Україна

Збереження національної ідентичності українців в еміграції значною мірою залежало від функціонування освітніх інституцій, зокрема українських суботніх і недільних шкіл. Українські школи в Австралії стали істотною частиною існування й діяльності організованої української громади. З перших років поселення, одночасно з церковними та громадськими організаціями, почали організовуватися рідні школи [1]. Найголовнішим завданням цим школам ставилося «докласти всіх старань у розвитку рідної мови учнів та виховати їх на свідомих українців» [2]. Суттєва роль у цьому процесі належала навчальним виданням, які створювалися зусиллями освітян української спільноти Австралії.

У фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського зосереджено цінну колекцію підручників, навчально-методичних посібників та часописів, виданих під егідою Української Центральної Шкільної Ради Австралії (УЦШР) – найвищої керівної та координаційної установи шкільної системи української громади Австралії [3]. Ця колекція дозволяє побачити зміст, структуру та методику навчання в українських школах Австралії в 1960–1990-х рр. ХХ ст.

Основу зібрання становлять «Програми навчання для українських шкіл Австралії» (1981). Вони охоплюють усі освітні рівні школи, від молодших до старших класів, регламентуючи зміст і структуру навчання. У них також подані методичні рекомендації і поради вчителям щодо викладання тих чи інших предметів. Наскрізною темою в усіх класах є національне виховання, адже у процесі освіти за цими програмами учні вивчали традиції і звичаї українського народу, національну і державну символіку, релігійні та державні свята українців, творчість видатних українських письменників, дізнавалися про життя державних і політичних діячів України тощо [4, с. 212].

Значну частку колекції складають шкільні підручники. Звернемо увагу на праці Марії Дейко: «Буквар: із мовними вправами і словником» (1982), «Рідне слово: перша читанка після «Букваря» з мовними вправами та українсько-англійським словником» (1969; 1990), «Волошки: читанка для другого року навчання» (1965), «Волошки: друга читанка – підручник після букваря для шкільного та позашкільного навчання» (1992). Авторка цих видань – знана науковиця, яка зробила значний внесок у розвиток теоретичних засад навчання української мови в умовах білінгвізму та створення підручників для рідномовного шкільництва в діаспорі [4, с. 13]. Буквар і читанки Марії Дейко широко використовувалися в українських школах не тільки Австралії, але й усього західного світу, вони виконували не тільки важливу роль національної освіти і виховання, а також сприяли розвитку естетично-художніх смаків, формували історичну пам'ять підростаючих поколінь зарубіжних українців [5].

Значний масив становлять методичні матеріали для вчителів 2–10 класів з української мови, української літератури та історії України. Це, зокрема, «Граматичні вправи з української мови» для 2–4 класів, упорядковані І. Брозницьким (1980-ті рр.), «Граматичні вправи до граматики української мови Д. Кислиці для учнів 5–10 класи», впорядковані Т. Сліпецькою та Б. Коваленко (1986), «Конспекти з літератури» для 5–10 класів, підготовлені В. Шевченко (1985–1991), «Допоміжні матеріали для вчителів історії» Р. Федевича (1997). Ці видання значно полегшували працю педагогів, забезпечували їх готовими навчальними розробками, що було особливо важливим в умовах обмежених освітніх ресурсів у діаспорі.

Вагомим складником колекції є періодичні видання. Зокрема, це – примірники журналу «Інформативно-методичний листок» за редакцією УЦШР 1964–1995 рр. На його сторінках надруковані матеріали різної освітньої тематики: рішення та повідомлення УЦШР, матеріали Українських учительських з'їздів Австралії, статті з питань організації і керівництва шкільною справою, праці відомих освітян, зокрема фрагменти творів видатного українського педагога В. Сухомлинського, статті австралійських педагогів-українців М. Дейко, Д. Нитченка, Д. Чуба та ін. Поряд з цим у журналі багато публікацій з методики викладання української мови і літератури, як от розвитку мовлення, методики

читання, а також методичні матеріали до вивчення географії України, історії України (програми, конспекти, тексти лекцій, вправи, проблемні завдання, конкурсні забави, ігри тощо), сценарії літературних, літературно-музичних святкувань у школі (на вшанування ювілеїв І. Котляревського, Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка).

Відзначимо також часописи Рідної школи імені Лесі Українки, що в Нобл Парку поблизу Мельбурна. «Слово школяра» (1976–1995) – спеціальний журнал для учнів. У ньому друкувалися невеликі твори школярів про різні події з їхнього життя, що відбувалися протягом років відвідування Рідної школи. Таким чином демонструвалися успіхи дітей у навчанні української мови, підтримувалося бажання вчитися рідної мови, пізнавати культуру свого народу, любити й шанувати Рідну школу. Журнал «Шкільні вісті» (1990) призначався для батьків. У виданні публікувалися розклади уроків, шкільні правила, поради щодо допомоги дітям у виконанні домашніх завдань, ведення дитячих щоденників українською мовою, інформація про додаткові завдання для учнів з української літератури, історії України та грошові нагороди за їх виконання.

Отже, навчальні видання для українських шкіл Австралії, представлені з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, є важливим джерелом для вивчення історії української освіти в діаспорі. Вони відображають прагнення української громади зберегти рідну мову, культуру та національну ідентичність.

Комплексність фонду, що включає програми, підручники, методичні матеріали та періодику, дозволяє всебічно дослідити організацію освітнього процесу, особливості методики викладання та виховання в українських школах Зеленого континенту в другій половині ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Сліпецька Т. Українське шкільництво в Австралії. *Українці в Австралії* / редкол.: Марко Павлишин (голова) та ін. Мельборн, 1998. Т. 2. С. 570.
2. Програми навчання для українських шкіл Австралії : затв. 9 Учит. з'їздом 1981 р. / Українська Центральна Шкільна Рада Австралії. Мельборн, 1981. С. 2.
3. Саєнко Л. І. Видавнича діяльність української діаспори в Австралії (1948–2008 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2009. С. 122. URL: <https://academic.info/ua/document/0409U005525> (дата звернення: 29.04.2026).

4. Романюк С. З. Розвиток рідномовної освіти українців в умовах західної діаспори (XX – поч. XXI ст.) : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2015. 479 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0515U000997> (дата звернення: 29.04.2026).
5. Рибак Т. М. Організація навчальної діяльності з української мови і літератури у шкільній освіті західної діаспори (1945–1996 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Хмельн. гуманітар.-пед. академія. Львів, 2018. С. 108–109. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1825/dysertaciya rybaktm.pdf> (дата звернення: 29.04.2026).